

Ljubezen in lepota sta sestri

Pogovor z Jožetom Mlakarjem

✍ Silvo Šinkovec

Jože Mlakar je že drugo leto v pokoju, potem ko je oral ledino različnih služb. Kot ravnatelj Škofijske klasične gimnazije (ŠKG) v Ljubljani se je zapisal v slovensko šolstvo, saj je gojil odprt odnos s cerkvenimi in državnimi šolami ter živel v tesnem stiku s primerljivimi evropskimi šolami. Znani so mu vsi vidiki vprašanj sodobnega šolstva. Med ravnatelji ni ostal neopažen, saj so ga poznali kot človeka, ki ima svoje stališče o vseh vprašanjih. S svojim delom in teoretičnimi razpravami na strokovnih posvetih je zaznamoval in plemenitil slovensko šolo. V vročem poletnem ozračju je pogovor v hladni senci v njegovem Prestranku hitro stekel. Tem za pogovor je ostalo še veliko. Njegovi odgovori so neposredni, jasni. Za njimi stoji človek, ki je rad delal v šoli, se ves čas učil in razmišljal s svojo glavo.

Škofijsko klasično gimnazijo ste dolgo vodili, dali ste ji okvir, duha, nek način dela. Kako sedaj, že z malo odmaknjenosti, gledate na to svoje delo?

Z občutkom dobro opravljenega dela, a hkrati tudi z občutkom nedokončanega projekta. Je pa to najbrž normalno, saj se učenje in iskanje poti do znanja, izobrazbe in omike ne moreta nikoli končati.

Foto: arhiv ŠKG

Kakšna je vloga ŠKG med drugimi slovenskimi gimnazijami?

Ena od mojih najbolj pozitivnih izkušenj je dejstvo, da je bila naša gimnazija med javnimi šolami lepo sprejeta, da smo sodelovali z mnogimi gimnazijami v Ljubljani in Sloveniji. Drug od drugega smo se učili. Ker smo zasebna šola, so nas predpisi manj omejevali kot javne šole in smo lahko marsikaj naredili po lastnih zamislih. V marsičem so nam potem drugi sledili. Hkra-

G. Jože Mlakar je prejemnik naslova Častni član DKPS v letu 2012. Slovesna podelitev bo na Ponikvi, 22. 9. 2012. Iskrene čestitke!

ti pa smo lahko tudi na ŠKG z veliko žlico zajemali izkušnje drugih zelo dobrih in uspešnih gimnazij. Če se v dialogu z drugimi počutiš kot učenec, se odprejo vsa vrata k napredovanju.

Kaj danes pomeni 'klasična' izobrazba?

Ko ocenjujem svojo izobrazbo, obžalujem predvsem dvoje: da se nisem naučil klasičnih jezikov, vsaj latinščine, če ne tudi grščine, in da sem glasbeno nepismen. Ko sem nekoč naše dijake prepričeval, naj si med predmeti izberejo tudi grščino, so me vprašali, ali bi jo na njihovem mestu izbral. Moj odgovor je bil kratek: Vsekakor, če bi imel sedanja pamet in vaša leta.

Zakaj je na ŠKG toliko poudarka na umetnosti?

Ker umetnost lahko odgovori na vprašanja, na katera znanost ne more. Umetnost sega preko zmožnosti razuma in se dotika onstranstva. Poezija kot najbolj izvirna umetnost sporoča, da se za ljubezen splača trpeti. V tem je smisel življenja.

Kakšna je vloga verske vzgoje za mlade in kako ste zadovoljni z 'doseženimi cilji' te razsežnosti na ŠKG?

Lahko bi rekel, da je na naših katoliških šolah verska vzgoja mlada pedagoška disciplina in da ima velike možnosti, da se razvije v najbolj privlačen in zaželen predmet. Učitelji moramo izhajati iz dejstva, da je med ljudmi, tudi med mladimi, velika duhovna žeja; pravzaprav žeja po ljubezni. To je prvi, zadnji in najvišji smisel življenja

vsakega človeka. Če hočemo mlade prepričati v vrednost tega smisla, jim moramo ponuditi sebe, svojo ljubezensko izkušnjo in svojo vero v ta prvi in zadnji cilj.

Kolikor sem se sam srečal s problemi verske vzgoje, se mi zdi, da so največje težave, ko moramo učencem in dijakom spregovoriti o Bogu. Če ne govorimo iskreno o lastni izkušnji,

vsebuje sprejemanje trpljenja, vdano prenašanje nesreče, usmiljenje do ubogih, bolnih in starih in še marsikaj, kar skuša sodobna pedagogika tako v družini, kot v šoli in pri verouku otrokom prihraniti in odložiti za poznejši, odrasli čas, ko pa je za oblikovanje verujoče osebnosti že zdavnaj prepozno. Tudi z resnimi 'sestavlinami' vere v Boga je treba začeti zgodaj.

Pozitivizem ne dovoljuje vprašanja *zakaj*. Zato je religiozna interpretacija sveta iz kurikulov javnih šol ne samo izrinjena, ampak celo izrecno prepovedana. Spodbujana je samo uporaba razuma, ne pa tudi čustev. Razum nas pogosto zapelje v zmoto, pa tudi v znanstveni dogmatizem in ideologijo. Z uporabo čustev pa razvijamo čut za lepoto, sposobnost čudenja in občudo-

Foto: arhiv ŠKG

ampak iščemo neke obhodne metode prepričevanja v obstoj Boga, je naš trud zaman. To vodi v versko negotovost ali mlačnost, ki sta žal prevladujoči obliki verovanja. Sodobni trend v pedagogiki v poučevanje vključuje igro. Res je, da se človek, tako kot žival, uči tudi z igro. A igra je igra, razvedrilo, ki se konča, ko začnemo z delom. Učenje pa je v prvi vrsti delo, pogosto zelo trdo delo, ki nas uči delati za vse življenje. Tako je tudi z verskim poukom.

Majhni otroci imajo sicer radi poskakovanje, mahanje in petje, ko pa pridejo v puberteto, se jim zdi to neumno in za utrditev vere nimajo trdnih temeljev. Pravzaprav ne vedo, kaj bi z njo počeli, njihova otroška predstava o Bogu jim nič ne pomeni in je 'brez veze'. Vera v Boga je resna zadeva, saj s seboj prinaša visoka moralna merila,

Kako gledate na razvoj šolstva v samostojni Sloveniji? Kateri so najpomembnejši dosežki, dobre odločitve? Katere odločitve slovenske politike so bile v teh dvajsetih letih v šolstvu slabe?

Vaše vprašanje zajema izredno široko področje te problematike, o kateri bi morali obširno spregovoriti. Po opremljenosti, urejenosti ter strokovni usposobljenosti učiteljev in ravnateljev ocenjujem slovenske šole pozitivno in menim, da so na evropski ravni. Kar pa zadeva njihovo filozofsko naravnost, menim, da vodijo naše generacije v hudo duhovno in kulturno osiromašenje. V kurikulumu naših šol prevladujeta pozitivizem in scientizem. Človeka in svet obravnavamo po znanstvenih merilih. Vrednost imajo samo znanstveno priznana dejstva in teorije.

vanja. S tem objektivnosti spoznavanja sveta nič ne odvezemo. Nasprotno: dodajamo to, kar je v vesoljstvu tako in tako prisotno; to je nepojmljivost vsega, kar nas obdaja. Profesor Justin Stanovnik je nekoč lepo izrazil nalogo šol in učiteljev: »Učiti otroke, da bodo spoznavali svet, ga razumeli in imeli radi.« Lepše se to ne da povedati.

Kaj po vašem mnenju pomeni imeti rad svet?

To je mogoče le, če smo v naravi, pa tudi med ljudmi, skratka v svetu, v katerem živimo, sposobni prepoznati *lépo*. S pozitivističnim pristopom, pri katerem imajo vrednost samo merljive količine, lepote ne moremo zaznati. Šele ko k proučevanju sveta pristopimo tudi s čustvi, spoznamo, da so nekatere stvari lepe oziroma da je vse

okoli nas lepo, razen stvari, ki so pokvarjene z zlobo in s slabimi nameeni. Zaznavanje in doživljanje lepega je odmik od zemeljskega, je vstop v onstranstvo. Tam se srečamo z ljubeznijo. Tisto, kar spoznamo kot *lépo*, vzljubimo, imamo radi. Ljubezen in lepota sta sestri, ki porajata druga drugo. Če nekoliko poenostavimo in to našo trditev postavimo v kontekst sodobne kulture, ima estetska vzgoja tudi praktično vrednost. Tisto, kar je lepo, imamo radi, in kar imamo radi, varujemo. Zato je estetska vzgoja hkrati tudi okoljska vzgoja.

Nekatere šole imajo zelo jasno filozofijo, npr. montessori, waldorfska, Glasserjeva ipd. Če bi izbirali med slovenskimi pedagogi, katerega bi izbrali za osnovo 'vzgojne filozofije', vzgojnega koncepta za državne šole in katerega za katoliške zasebne šole?

Osebnost nisem naklonjen 'posebnim' pedagogikam. Raje imam tradicionalno, 'frontalno' pedagogiko, v kateri so odprte vse možnosti za inovativnost, pa tudi za vnašanje posameznih elementov iz pedagogik, ki jih omenjate. Bolj kot metoda poučevanja se mi zdi pomembnejše vprašanje, kaj pedagogika prinaša učencem in učiteljem. Od slovenskih pedagogov sem največ prejel od Antona Martina Slomška, Stanka Gogala in Franca Pedička.

Nam lahko zaupate, kaj pomembnega ste odkrili pri teh možeh?

V izdaji knjižice *Blaže in Nežica* iz leta 1943 je v uvodu urednika zapisano, da je knjiga glede na to, »kolikor je Slomšek stregel zahtevam svojega časa«, zastarela. V marsikaterem pogledu res, a če odmislimo jezik tedanjega časa in skromnost življenjskih razmer ter skoraj popolno nepismenost takratnih ljudi, ugotovimo, da je Slomšek postavljal mogočne temelje slovenske kulture. Ne da bi podcenjevali njegovo prizadevanje, da bi otroke in odrasle naučil brati, pisati in računati, nas prevzame njegova osrednja ideja, posredovati ljudem visoko omiko medsebojnih odnosov, kjer so v ospredju spoštovanje, lepo vedenje, izbrano in ne vulgarno go-

vorjenje, telesna in duhovna čistost in še marsikaj, kar nas uvršča med civilizirane narode. Marsikaj od tega, kar je Slomšek učil otroke v nedeljski šoli, bi lahko ponovili tudi v današnji šoli. Otrokom moramo tudi danes povedati, kaj je prav in kaj ni.

Tradicijo Slomškove vzgoje naprejši člani Društva katoliških pedagogov. Zdi pa se, da oba sodobna pedagoga, Gogala in Pediček, nimata toliko podpore in pozornosti med učitelji. Ste na vaši katoliški gimnaziji v tem pogledu izjema?

Slovenci si delamo neizmerno kulturno in duhovno škodo, ker oba velika pedagoga puščamo ob strani. Z Gogalo smo se na ŠKG srečali v prvih letih delovanja, ko smo učitelji obravnavali njegov opis osebnosti. Človek kot osebnost je nekaj neprimerno višjega kot človek oseba. Pred mojim odhodom z gimnazije pa je Gogala ponovno prišel v ospredje, ko smo pričeli zbirati gradivo za etični kodeks učiteljev ŠKG.

Franc Pediček je v Sloveniji razbil mit o zveličavnosti pozitivizma v pedagogiki. Njegova holistična antropološka paradigma je neprimerno širša in globlja kot vse, kar se trenutno preizkuša v pedagoški praksi javnih in žal tudi katoliških šol. Mirno lahko rečem, da čas, ko bomo odkrili tega velikega pedagoga in misleca, šele prihaja. Osebnost ga postavljam v isto vrsto kot Prešerna in Plečnika. Še bolj na obrobju oziroma v pozabi je Karel Ozvald, prvi profesor pedagogike na ljubljanski univerzi. Nekaterih mislecev v aktualnosti njihovih idej čas ne more povoziti. Ko jih odkrijemo in se seznanimo z njimi, pomenijo za naše pedagoško delo neverjetno osvežitev.

Katerega pedagoga bi izbrali med svetovnimi pedagogi?

V svoji učiteljski in ravnateljski karieri sem bil vedno v središču pedagoške prakse, tako da se s teorijo in njenimi avtorji nisem veliko ukvarjal. Med svetovnimi pedagogi bi omenil Jana Amosa Komenskega, ki je v svoji *Veliki didaktiki* zapisal, da je cilj vzgoje

in izobraževanja zveličanje duše. Švicar Johann Heinrich Pestalozzi pa nas je poučil z večno resnico, da moramo poučevati z glavo, rokami in s srcem. Vsi veliki pedagogi so imeli in imajo eno veliko odliko: radi imajo ljudi in otroke. Samo tako so lahko postavili trdne temelje pedagogike, na katerih lahko zidamo tudi v današnjem času z vsemi modernimi koncepti in sredstvi, ki jih imamo na razpolago.

Kot ravnatelj ste se povezali z evropskimi kolegi v Evropski ligi za kakovostno šolo. V tej evropski ligi ste radi sodelovali. Kaj ste v njej pridobili? Česa so vas naučili evropski kolegi in kaj vi njih?

Evropska liga za kakovostno šolo je bila imenitna ideja, a je sodelovanje zastalo, žal zaradi nedejavnosti ene od šol, ki je bila v enem mandatu zadolžena za vodenje, vendar bi se dalo idejo oživiti, saj so vsa poznanstva z mnogimi šolami po Evropi ostala. Veliko smo sodelovali v okviru drugih združenj, zlasti v EFEA (*European Forum on Educational Administration*). V okviru tega foruma smo organizirali več mednarodnih konferenc, okroglih miz in sestankov¹. En mandat smo tudi vodili to ugledno združenje. Gimnazija je imela veliko dvostranskih srečanj. Izmenjave so potekale skoraj tedensko in vsak dijak se je v času šolanja lahko vsaj enkrat udeležil takih srečanj – če je le hotel.

Z mnogimi ravnatelji in drugimi udeleženci teh srečanj smo postali prijatelji in se srečujemo tudi na družinski ravni. Kot ravnatelj sem se od teh kolegov naučil predvsem dvoje: imeti vedno odprta vrata pisarne in vzeti si čas za druge. O tem, koliko mi je to uspelo, lahko sodijo moji nekdanji sodelavci.

Kam gre Evropa, kakšna je njena prihodnost?

Mislim, da natančno tja kot Slovenija: v smeri pozitivizma, laicizma in sekularizacije. V Evropi velja za napredno, če ne razumemo ali se delamo, da ne razumemo, kaj nam prinaša religija; v Evropi predvsem krščanstvo. Njena prihodnost pa je spreobrnjenje k Bogu.

Bili ste že asistent na Biotehniški fakulteti, pa vas je od tam 'odneslo'.

Kaj se je pravzaprav zgodilo?

Partijska čistka na začetku sedemdesetih let. A to dejstvo sprejemam kot srečno okoliščino, saj me je to privedlo naravnost v razred.

Kako ste se počutili v socializmu zaradi diskriminacije zaradi vere? Kako danes gledate na to izkušnjo?

Nobenih težav nisem imel, pač pa so jih zaradi tega imeli moji predstojniki in mi to tudi dali vedeti.

Nekaj časa ste bili tudi v politiki, bili ste urednik *Slovenca*, doživljali ste nastajanje slovenske države. Na kaj ste v tej državi najbolj ponosni? Česa vas je strah in kje so pasti Slovenije za prihodnost?

V politiki in novinarstvu nisem užival, raje imam učiteljski poklic. Včasih sem bil zelo ponosen na to, da sem Slovenec. Sedaj pa nič več, dokler ne bomo vsi doživeli katarze zaradi medin povojnih pobojev. Dokler bo tako, bodo med nami nenehne težnje in želje po totalitarizmu. To je zelo nevarno in to moramo preprečiti.

Kako doživljate stanje slovenske Cerkve?

Odgovoru na to vprašanje bi se najraje izognil ... Da bi se razmere izboljšale, bi se moral v cerkvenih obćilih odpreti prostor za notranjo kritiko. Laiki bi morali dobiti večjo pristojnost pri odločanju tudi v pogledu nekaterih duhovnih in kadrovskih zadev. Zakaj pa ne bi verno občestvo volilo škofe in jih, če bi bilo nujno, tudi odpoklicalo? Morda bi bilo ob tesnejši povezanosti med duhovniki in laiki tudi več poklicev.

Ste mož in oče štirih otrok; kaj vam pomeni družina?

V družini sem sredi življenja, ki pri naša veselje in skrbi. Obćudujem svojo ženo, ki ni bila v svoji zdravniški karieri niti en dan odsotna zaradi bolezni in

je zdravnica v pravem pomenu besede; vsem v družini in vsem sorodnikom, prijateljem in znancem zdravi telo in dušo; predvsem ker zna poslušati in razumeti vsako težavo. Oba skupaj se veseliva vnukov, ki radi pridejo k

novnega odprtja ŠKG. Gotovo bodo na gimnaziji in v *Zavodu sv. Stanislava* pripravili primerno proslavo ob tej obletnici, a še pomembneje se mi zdi, da bi ob tem izvedli evalvacijo dosedanjega dela. Pri tem mislim na temeljni-

Foto: arhiv ŠKG

nam, in pa seveda najmlajše Žane, ki se je rodila leta 2000 in je skoraj 20 let mlajša od najinega najmlajšega sina.

Če bi bili danes minister za šolstvo, kaj bi naredili?

Ker razmeroma dobro poznam učitelje in ravnatelje in ker vem, kako zelo konservativen in rigiden je šolski sistem (še bolj kot Cerkev), ne bi kot minister naredil nič. Javno bi obojim izrekel priznanje, ker si ga zaslužijo, in jih spodbudil, naj iščejo nove izzive, naj sodelujejo med seboj in se učijo drug od drugega. Toplo bi jim priporočil, naj berejo Slomška, potem pa še katerega od naših velikih pedagogov.

Čeprav nisem minister, pa mi dovolite, da na tem mestu izrečem še nasvet svojim dragim kolegom učiteljem na ŠKG in prijateljem, ki na odgovornih mestih upravljajo *Zavod sv. Stanislava*. Drugo leto bo namreč 20-letnica po-

to recenzijo učnih načrtov in pregled vseh drugih dejavnosti. Uvodoma bi morali ugotoviti, po katerih vzorih in vzornikih je naravnian kurikulum gimnazije, osnovne in glasbene šole ter kakšen bi bil lahko prispevek pedagogov, o katerih sva zgoraj veliko govorila. Menim, da bi se gimnazija in osnovna šola morali ravnati po neki izbrani pedagoški doktrini. Zakaj ne bi bila osnova te doktrine Peditčkova holistična antropološka paradigma? Ali imamo v Sloveniji kaj boljšega in popolnejšega? ■

Opomba

1. EFEA je mednarodni forum nacionalnih združenj. V Sloveniji je to *Slovenski šolski forum*, ki tudi letos organizira okroglo mizo na temo rezultatov PISA in njihove interpretacije. Gost foruma bo ugledni nemški strokovnjak dr. Hans Döbert. Okrogla miza bo 25. oktobra 2012 ob 17.00 na *Gimnaziji Šentvid*.